

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ПРАВА

УДК 343.982

В. О. КОНОВАЛОВА,
доктор юридичних наук, професор кафедри
криміналістики Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого, академік
НАПрН України

ПРОБЛЕМИ МЕТОДОЛОГІЇ ГАЛУЗЕВИХ НАУК (КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО, КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО, КРИМІНАЛІСТИКА, СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА)

Розглянуто проблеми методології галузевих наук стосовно використання діалектичного методу пізнання. Акцентується поняття методології як процесу пізнання та інтерпретації діалектичного методу в окремих галузях науки кримінального циклу.

Ключові слова: методологія, діалектичний метод, методи галузевих наук.

Постановка проблеми. Сучасні методи пізнання досить широко розкриті у філософській і спеціальній науках. Серед них незмінним залишається звернення до діалектичного методу як найбільш розробленого у вітчизняній філософській літературі, а також філософській літературі Болгарії (Тодор Павлов) [10, с. 126] та інших країн. Методи пізнання, які сформульовані в різних галузях правової науки, як правило, базуються на діалектичному методі. У той же час в окремих галузях правової науки при визначенні методології лише згадується про діалектичний метод пізнання без аналізу його зв'язку з окремими методами певної науки.

Актуальність дослідження. У правовій літературі дослідження окремих методів пізнання та їх зв'язку з діалектичним методом представлені фрагментарно, що і визначає актуальність їх розгляду.

Аналіз останніх досліджень. Окремі питання дослідження діалектичного методу і його зв'язку з методами приватних наук ми виявляємо в роботах таких вчених, як: Р. С. Белкін, П. В. Копнін, О. М. Ларін, І. М. Лузгін, А. О. Старченко, М. С. Строгович та ін. Проте окремі сторони цієї проблеми до теперішнього часу залишилися недослідженими.

Метою статті є дослідження проблеми взаємозв'язку діалектичного методу з методами окремих наук.

Викладення основного матеріалу. Чимало філософських концепцій знайшли своє відбиття в окремих дослідженнях теорії пізнання, зокрема категорій діалектики. Серед названих найбільш привабливою є проблема взаємозв'язку методології діалектики та її зв'язку з методами галузевих наук, де вона знаходить своє втілення. У цьому плані можна зустріти нечисленні спроби інтерпретувати наукові концепції діалектики через галузеві науки, серед яких знаходять своє місце юридична наука й ті її численні галузі, які досить нерішуче звертаються до понять діалектики та їх тлумачення через такі її галузі, як кримінальне право, кримінальний процес, кримінологія, криміналістика, цивільне право та ін.

Окремі методи пізнання, які формулюються в названих галузях правової науки, що спираються, як правило, на загальний діалектичний метод, обмежуються найчастіше тільки вказівкою про значення діалектичного методу і не розглядають його зв'язку з методами галузевої науки, що становлять програму їх розвитку й трансформації в них концепцій діалектики.

Найяскравіше таку тенденцію підміни розгляду окремих методів науки загальним гаслом – діалектичний метод – зустрічаємо в авторефератах кандидатських і докторських дисертацій, що претендують на роль пізнавальних методів у розвитку власних концепцій окремих напрямів.

Крім того, розгляд діалектичного методу в його застосуванні до окремих методів науки зазвичай обмежується загальною вказівкою на оперування ним як вихідним методом пізнання. Далі таких указівок як у підручниках для вузів (з профільних дисциплін), так і в дисертаціях (кандидатських і докторських) справа майже не зрушила з місця. Варто звернутися до нещодавно захищених дисертацій по правових проблемах, щоб переконатися в тій сумнівній стандартизації викладу методів дослідження, де діалектичний метод згадується як заголовний; за ним ідуть історичний, структурного аналізу, порівняльний та ін. Діалектичний же метод, по суті, не розглядається.

Тим часом в історії виникнення й розвитку цієї проблеми ми виявляємо деякі монографічні роботи, що заслуговують на особливу увагу. Ідеться про здобуток відомого болгарського філософа П. Гіндева, якому належить перше критичне вивчення проблеми пізнання в галузевій науці. У його монографії, присвяченій діалектиці пізнання у кримінальному процесі, уперше досліджені проблемні теорії пізнання в окремій юридичній галузі – у кримінальному процесі [2]. З позицій філософських категорій ним розглянуто специфіку пізнання у кримінально-процесуальній науці.

Поглиблене вивчення теорії пізнання у кримінально-процесуальній науці, що належала дослідженням як філософів, так і юристів, було, мабуть, першою й останньою ластівкою. Здобутки українських філософів та вчених з ближнього зарубіжжя теж свідчили про значний інтерес до проблеми пізнання в юридичній діяльності. Серед них можна назвати дослідження А. О. Старченка [13] та праці відомого українського філософа П. В. Копніна [3], що стосуються теорії пізнання. Усі вони заслуговують на найвищу оцінку.

Наукові роботи, що належать до періоду 1966–1970 рр., поступово наближали теорію пізнання до галузевих наук, висвітлювали проблеми логіки у правовій царині та її роль у теорії та практиці судочинства. Названі проблеми вперше були порушені в працях Г. М. Александрова, В. О. Коновалової, О. М. Ларіна, І. М. Лузгіна, А. О. Старченка, М. С. Строговица, Я. Пешака [9; 13; 14] та ін. Тематика окремих включень проблем пізнання (як логіки й діалектики) стосувалася головним чином таких загальних

напрямів, як логіка в судочинстві, роль інтуїції в пізнанні, гіпотеза й версія в розслідуванні, аналогія та її роль у судочинстві, пізнавальна функція логіки у криміналістичній тактиці та ін.

Названі наукові здобутки поступово наближали правову науку та її галузі до розуміння системи методів пізнання, що віддзеркалюють взаємозв'язок загальної теорії пізнання та її інтерпретації в галузевих (юридичних) науках. Однак такий рух досить швидко вичерпав свої можливості і створення методології окремих наук замінилося загальним розумінням того, що головним методом пізнання є все-таки діалектичний метод, інші ж належать до окремих наукових методів. Така тенденція знайшла своє віддзеркалення у кримінальному циклі правових наук, зокрема в криміналістиці.

Перші спроби визначити методи науки та їх систему стосовно криміналістики належали Р. С. Белкіну, який у численних виданнях підручників з криміналістики та в інших працях визначив методи пізнання в цій окремій галузі, з'єднавши їх з предметом дослідження. До таких методів, на його думку, належать головним чином окремі наукові методи, притаманні саме цій галузі знань, а до загальнонаукових він відніс методи виміру, зіставлення та ін., знайшовши в них нібито переломлення діалектичного методу як загального методу пізнання. Слід зазначити, що Р. С. Белкін у низці своїх підручників та в інших виданнях дав досить повну класифікацію методів криміналістики, не торкаючись загального методу пізнання.

Названі методи, що становлять методологію криміналістики, тією чи іншою мірою були викладені й у підручниках інших авторів, які віддавали перевагу викладу окремих спеціальних методів розгляду деяких форм пізнання, які стосуються окремої науки. Єдиним методом пізнання, що віддзеркалює інтерпретацію категорій діалектики, був визнаний метод ідентифікації. Із часом цей метод було віднесено до так званої теорії ідентифікації, що стало «альфою й омегою» криміналістики. Захоплення цією теорією залишило недослідженими інші категорії матеріалістичної діалектики, як-от: аналіз і синтез, причина і слідство, сутність і явище, загальне й одиничне, тотожність і розходження та інші, які є категоріями пізнання. А ось їх розроблення серйозно розширили б методологічні підвалини криміналістичної науки та їх практичну інтерпретацію. Варто звернути увагу на те, що в криміналістичній літературі, зокрема в підручниках з криміналістики, намітилася досить усталена тенденція розглядати проблеми методології як систему окремих методів, властивих науці, ігноруючи діалектичний метод, а в окремих випадках

підмінювати його категоріями логіки, що не відповідає правильному розумінню методологічних концепцій.

Окремі положення логіки як науки про правильне мислення стали займати позиції теорії пізнання, що явно не означає заповнення функцій пізнання. Аналіз, вимір, порівняння, інтуїтивний і дедуктивний методи трактуються як окремі приписи методології пізнання, що нібито тяжіють до окремих положень діалектики. Такого роду викладення методології започатковано Р. С. Белкіним у підручниках і курсах криміналістики, а згодом воно зустрічається і в підручниках інших авторів та авторських колективів.

Так, якщо звернутися до підручників за редакцією цього науковця та до його власних праць, ми виявимо таке викладення розглядуваної проблеми.

Так, в одному з перших підручників з криміналістики колективом авторів за редакцією Р. С. Белкіна методи криміналістики викладені як певна система загальнонаукових і спеціальних методів, де марксистський діалектичний метод іменується заголовним, основним, проникаючим в окремі наукові методи. Розгляд останнього зосереджено в таких словах: «Діалектичний метод виступає в криміналістиці, як і в інших галузевих науках, базовим методом науки, тобто таким, на якому ґрунтуються, з якого випливають усі інші методи, застосовувані в наукових дослідженнях, – загальні (загальнонаукові) і спеціальні методи криміналістики» [4, с. 13]. Більш докладної інтерпретації діалектичного методу ми не зустрічаємо в жодному наступному виданні за редакцією або за авторством Р. С. Белкіна.

Разом із тим у роботі цього вченого, яка вийшла десятьма роками пізніше і яка являє собою визначне явище у криміналістичній науці, саме адаптація категорій діалектики знайшла своє відбиття як у деяких положеннях теорії криміналістики, так і у викладенні окремих із них [1]. Ідеться про викладення теорії ідентифікації й діагностики, а також про теорії причинності, які за своєю сутністю є не що інше, як адаптація теорії відбиття в криміналістиці, зокрема, таких її категорій, як тотожність і розходження, причина і слідство. Автором дуже широко були представлені співвідношення категорій діалектики та їх значення в розвитку теорії криміналістики та її окремих напрямків [1, с. 244, 393]. Саме в розгляді цих теорій ми виявляємо взаємозв'язок діалектики з науковими положеннями галузевих наук.

На жаль, розгляд проблем діалектичного методу в тлумаченні через галузеві науки ми не знаходимо в жодних виданнях підручників з криміналістики.

Так, традиційне викладення діалектичного методу пізнання у криміналістиці ми знаходимо у під-

ручниках за редакцією В. Ю. Шепітька та в його авторському підручнику, де розглядуване питання позначено без достатньої деталізації [15, с. 19–25].

Більш широке викладення адаптації діалектичного методу міститься в колективному підручнику з криміналістики, виданому Харківським національним університетом внутрішніх справ. Проблема пізнання в ньому розглянута з позицій законів діалектики, які, на думку авторів, повинні розкриватися через окрему науку. Як вбачається, це вже рух уперед, спроба викласти позиції діалектики про застосування цих законів в окремій галузі знань. У підручнику названі такі закони діалектики, як загальний взаємозв'язок явищ природи суспільства, безперервний розвиток і зміна предметів пізнання, трансформація кількісних явищ у якісні та ін.

Спроба розглянути діалектичний метод як загальний метод пізнання та його тлумачення у криміналістиці була розпочата в підручнику з криміналістики, виданому колективом київських учених. Їх твердження зводилися до того, що діалектичний метод не є єдиним загальним методом, а існує нарівні з метафізичним та іншими методами, а тому його стандартизація є хибною [6, с. 30]. Обмежившись цим постулатом, автори не розглядали можливості подальшої інтерпретації названих методів через окрему галузь.

Трактування деяких категорій діалектики щодо окремої галузі знань можна простежити на прикладі названих категорій стосовно процесу розслідування злочинів, який за своєю сутністю є процесом пізнання. Розслідування злочинів теж має пізнавальний характер. Його специфіка полягає в тому, що пізнання в цій царині людської діяльності здійснюється у формі доказування.

Своєрідність процесу пізнання при розслідуванні злочинів полягає головним чином у тому, що його предметом є суспільно небезпечні й протиправні діяння. Їх дослідження в більшості випадків ускладнюється тим, що особа, яка провадить розслідування, як правило, не уявляє ці дії у вигляді повної картини. У розпорядженні слідчого є тільки деякі сліди, аналізуючи які він повинен відновити картину, що відбулася, у всій її складності. Тому діяльність слідчого (розумова і процесуальна) протікає за таких умов, коли не можна з'ясувати природні причинні зв'язки, коли знищені або замасковані сліди, а зв'язок між речами й подіями нерідко постає в перекрученому вигляді, як і сутність явищ. Це й визначає характер діяльності слідчого як пізнавальної.

Змістом пізнання при розслідуванні злочинів є розумова діяльність, підпорядкована загальним законам мислення, а формою, в якій проходить пізнан-

ня в даній конкретній галузі, є специфічна, зумовлена кримінально-процесуальним законом діяльність, що регулює процес збирання доказів.

За своєю гносеологічною природою пізнання при розслідуванні злочинів тотожно пізнанню загальному. Закони й категорії матеріалістичної діалектики в даній сфері, як і в інших царинах, є єдино науковим методом пізнання. Діалектика в пізнанні конкретного (при розслідуванні злочинів) виявляється у сходженні від живого споглядання (почуттєвого пізнання) до абстрактного мислення (логічного пізнання).

Почуттєвість пізнання при розслідуванні злочинів не має такого безпосереднього характеру, як у галузях знань, що мають своїм предметом фізичні, хімічні чи біологічні явища. Про безпосереднє сприйняття тут можна вести мову тільки стосовно результатів події, що трапилась, які виступають у вигляді слідів злочину в широкому розумінні. До останніх належать як сліди в буквальному значенні – сліди рук, ніг, знарядь злому, транспорту тощо, так і виражені в інших формах – у показаннях свідків, підозрюваних та ін. Але й така обмежена безпосередність сприйняття події злочину створює необхідні передумови для його пізнання. Процес пізнання в розслідуванні здійснюється за допомогою категорій аналізу й синтезу, причини і слідства, сутності і явища, тотожності й розходження та ін. Застосування їх відповідно в кожній галузі знань має особливості, що визначаються співвідношенням загального діалектичного методу і спеціальних методів галузевих наук.

Діалектичні категорії аналізу й синтезу, сутності і явища в процесі пізнання при розслідуванні злочинів набувають певної специфіки. Зокрема, аналіз у цьому процесі розслідування виступає в різних формах залежно від того, які функції він виконує. Наприклад, аналіз події злочину по його слідах, зроблений при огляді місця події, виступає як умовне, уявне розчленовування, як відособлений розгляд обстановки, обставин, слідів та ін. Аналіз при підготовці й проведенні допиту полягає у вивченні конкретних матеріалів, наявних у розпорядженні слідчого, у формулюванні запитань, у виборі тактичної лінії допиту тощо.

Специфіка застосування категорії сутності і явища пізнання при розслідуванні злочину теж визначена предметом дослідження. Сутність окремих явищ, що являють собою результат злочинної дії, не тільки не спливає на поверхню, а й маскується, набуває перекрученого вигляду, ретельно уявлюється. Такі труднощі в пізнанні сутності окремих явищ у процесі розслідування мають місце у випадках приховання слідів злочину, інсценування обстановки його події та ін.

Найчастіше за вихідний момент слідчий має у своєму розпорядженні певний (більший або менший) комплекс даних, що характеризують результати злочинної дії. Ці первинні відомості виступають наслідком певних причин, установити які і є завданням слідчого.

Однією з особливостей пізнавального процесу при розслідуванні злочинів є встановлення об'єктивної істини, тобто з'ясування всіх обставин злочинної події, що можливо зробити шляхом побудови слідчих версій різного роду і значимості.

Розгляд окремих категорій діалектики стосовно окремої галузі знань є спробою дослідження галузевих методологій науки на прикладі інтерпретації положень теорії відображення.

Звертаючись до кримінально-правових і кримінально-процесуальних досліджень останнього часу, не можна не відзначити того, що наукова тематика останніх відрізняється крайньою вузькістю і вирішення проблеми пізнання в цих свого роду галузевих науках майже не розглядається, а якщо і розглядається, то вкрай рідко. При розгляді традиційних понять предмета і методу в нових підручниках кримінального права і кримінального процесу ми не виявляємо цих понять, а якщо вони і представлені, то у вельми фрагментарному вигляді.

Так, новий підручник кримінального права України (частина загальна) радує вже тим, що в ньому представлена спроба вказати на те, що методом науки є діалектичний метод і навіть розглянуті його основні категорії, інтерпретовані стосовно предмета кримінального права [7, с. 25–26].

Якщо звернутися до підручника кримінального процесу, ми з подивом зауважимо, що проблеми предмета і методу (методів) цієї науки не знайшли свого місця як у викладі, так і в постановці цих проблем. Підручник обмежується кількома фразами, а саме, що методологією науки є діалектичний метод. Зокрема, інтерпретація стосовно проблем і постулатів кримінального процесу не позначена [8, с. 31].

Тим часом в історії розвитку кримінально-процесуальної науки є прекрасні зразки використання діалектичного методу. Це передусім праці М. С. Строговича [14], більш пізні роботи І. М. Лузгіна [9] та ін. Дотик до цих проблем, як і до проблем пізнання істини, ми паче не виявляємо.

Спроби знайти власну методологію ми виявляємо в дослідженнях, присвячених судовій експертизі, у тому числі криміналістичної. У цьому плані становить інтерес монографія Е. Б. Сімакової-Єфремян, яка присвячена методикам окремих видів експертиз, де автор робить спробу назвати комплекс різного виду експертиз та їх методики методологією експертизи.

пертої діяльності. Тут також має місце підміна поняття (комплексу методик) найменуванням методологія експертного дослідження, тобто новою ідеєю, яка відразу ж розчиняється в окремих методах конкретних видів експертиз [11].

У дослідженні теоретичних проблем судової експертизи виявлена й інша ідея – підійти до методології судової експертизи з пізнавальною сутністю такої категорії, як «абстрактне і конкретне», оголосивши останню методологічною основою теорії судової експертизи [12, с. 122–131]. Акцентуючи пізнавальну сутність названої категорії, автор зводить її до традиційної послідовності експертного дослідження (аналіз, порівняльне дослідження, синтез), яка не виявляє взаємодії інших категорій діалектики, що

виконують при проведенні експертного дослідження безліч функцій.

Прагнення назвати ті чи інші методики (окремі дослідження) терміном «методологія» має місце і в інших працях.

Висновки. Таким чином, дослідження проблеми діалектичного методу та його взаємозв'язку з методами галузевих наук є важливим для формування їх методологічних основ. У зв'язку з цим видається доцільним звернути увагу дослідників теорії кримінального права, кримінального процесу, криміналістики і судової експертизи на необхідність розгляду проблем методології науки, взаємодії категорій діалектики з методами окремих наукових галузей і напрямів. Це може сприяти визначенню концепції методології окремих наук.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белкин Р. С. Курс криминалистики: Частные криминалистические теории : [в 3 т. Т. 2] / Р. С. Белкин. – М. : Юристъ, 1997. – 464 с.
2. Гиндев П. Диалектиката на познанието в наказателния процес / П. Гиндев. – София : БАН, 1962. – 296 с.
3. Копнин П. В. Гипотеза и познание действительности / П. В. Копнин. – Киев : Госполитиздат УССР, 1962. – 182 с.
4. Криминалистика : учебник / под ред. Р. С. Белкина. – М. : Юрид. лит., 1986. – 544 с.
5. Криміналістика : навч. посіб. / за ред. А. Ф. Волобуєва. – К. : КНТ, 2011. – 504 с.
6. Криміналістика : академ. курс : підручник / Т. В. Варфоломеева, В. Г. Гончаренко, В. І. Бояров та ін. – К. : Юрінком Інтер, 2011. – 504 с.
7. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – Х. : Право, 2015. – 528 с.
8. Кримінальний процес : навч. посіб. / за ред. В. Я. Тація. – Х. : Право, 2013. – 824 с.
9. Лузгин И. М. Расследование как процесс познания / И. М. Лузгин. – М. : НИ и РИО ВШ МВД СССР, 1969. – 179 с.
10. Павлов Т. Диалектико-материалистическая философия и частные науки / Тодор Павлов // Избранные философские произведения : в 4 т. Т. 1 / [ред. О. И. Попов]. – М. : Иностран. лит., 1961. – С. 121–248.
11. Сімакова-Єфремян Е. Б. Теорія і методологія комплексної експертизи контактної-слідової взаємодії об'єктів : монографія / Е. Б. Сімакова-Єфремян. – Х. : ВКФ «Гриф», 2004. – 176 с.
12. Седнев В. В. Восхождение от абстрактного к конкретному как фундаментальный метод экспертного познания / В. В. Седнев // Криминалистика первопечатный. – Харьков : Апостиль, 2012. – № 5. – С. 122–131.
13. Старченко А. А. Логика в судебном исследовании / А. А. Старченко. – М. : Госюриздат, 1958. – 235 с.
14. Строгович М. С. Курс советского уголовного процесса. Т. 1 : Основные положения науки советского уголовного процесса / М. С. Строгович. – М. : Наука, 1968. – 468 с.
15. Криміналістика : підручник / за ред. В. Ю. Шепітька. – К. : Ін Юре, 2004. – 728 с.

REFERENCES

1. Belkin R. S. *Kurs kriminalistiki: Chastnye kriminalisticheskie teorii* (Course Criminology Private Criminological Theory), v 3-kh t., T. 2, R. S. Belkin, M., Yurist, 1997, p. 464.
2. Gindev P. *Dialektikata na poznaniето v nakazatelniya protses*, P. Gindev, Sofiya, BAN, 1962, p. 296.
3. Kopynyn P. V. *Hypoteza y poznanye deistvytel'nosti* (Hypothesis and Cognition of Reality), P. V. Kopynyn, K., Hospolytyzdat USSR, 1962, p. 182.
4. *Kriminalistika* (Forensics), uchebnyk, pod red. R. S. Belkina, M., Yurid. lit., 1986, p. 544.
5. *Kryminalistyka* (Forensics), navch. rosibnyk, za red. A. F. Volobueva, K., KNT, 2011, p. 504.
6. *Kryminalistyka* (Forensics), akadem. kurs pidruch., T. V. Varfolomeieva, V. H. Honcharenko, V. I. Boiarov ta in., K., Yurinkom Inter, 2011, p. 504.

7. *Kryminalne pravo Ukrainy. Zahalna chastyna* (Criminal Law Ukraine. Chapeau), pidruchnyk, za redaktsieiu V. Ia. Tatsiia, V. I. Borysova, V. I. Tiutiuhina, Pravo, 2015, p. 528.
8. *Kryminalnyi protses: navch. posib.* (Criminal Process Training Manual), za red. V. Ya. Tatsiia, pidruchnyk, Kharkiv, Pravo, 2013, p. 824.
9. Luzgin I. M. *Rassledovanie kak protsess poznaniya* (Investigation of the Process of Cognition), M., NI i RIO VSh MVD SSSR, 1969, p. 179.
10. Pavlov T. *Dialektiko-materialisticheskaya filosofiya i chastnyie nauki* (Dialectical Materialist Philosophy and the Specialized Sciences), Todor Pavlov, *Izbrannyye filosofskie proizvedeniya: v 4-h t. T. 1* [red. O. I. Popov], M., Inostrannaya literatura, 1961, pp. 121–248.
11. Simakova-Yefremian E. B. *Teoriia i metodolohiia kompleksnoi ekspertyzy kontaktno-slidovoi vzaiemodii ob'ektiv* (Theory and Methodology of Comprehensive Examination Contact-Trace the Interaction of Objects), monohrafiia, E. B. Simakova-Yefremian, Kh., VKF «Hryf», 2004, p. 176.
12. Sednev V. V. *Voshozhdenie ot abstraktnogo k konkretnomu kak fundamentalnyi metod ekspertnogo poznaniya* (The Ascent From the Abstract to the Concrete as a Fundamental Method of Expert Knowledge), V. V. Sednev, *Kriminalist' pervopechatnyi*, H., Apostil, 2012, No. 5, pp.122–131.
13. Starchenko A. A. *Logika v sudebnom issledovanii* (The Logic in the Judicial Investigation), A. A. Starchenko, M. Gosyurizdat, 1958, p. 235.
14. Strogovich M. S. *Kurs sovetskogo ugovnogo protsessa*. T. 1. *Osnovnyie polozheniya nauki sovetskogo ugovnogo protsessa* (Rate of the Soviet Penal Process. Volume 1. Summary of Sciences of the Soviet Criminal Trial), M., Iz-vo «Nauka», 1968, p. 468.
15. *Kryminalistyka* (Criminalistics), pidruch, za red. V. Yu. Shepytko, K., In Yure, 2004, p. 728.

В. Е. КОНОВАЛОВА

доктор юридических наук, профессор кафедры криминалистики Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого, академик НАПрН Украины

ПРОБЛЕМЫ МЕТОДОЛОГИИ ОТРАСЛЕВЫХ НАУК (УГОЛОВНОЕ ПРАВО, УГОЛОВНО-ПРОЦЕССУАЛЬНОЕ ПРАВО, КРИМИНАЛИСТИКА, СУДЕБНАЯ ЭКСПЕРТИЗА)

Рассмотрены проблемы методологии отраслевых наук применительно к использованию диалектического метода познания. Акцентируется понятие методологии как процесса познания и интерпретации диалектического метода в отдельных отраслях науки уголовного цикла.

Ключевые слова: методология, диалектический метод, методы отраслевых наук.

V. O. KONOVALOVA

Doctor of Legal Sciences, Professor of Criminalistics Department of Yaroslav Mudryi National Law University, academician National Academy of Legal Sciences of Ukraine

PROBLEMS OF METHODOLOGY OF PRIVATE SCIENCES (CRIMINAL LAW, CRIMINAL PROCEDURAL LAW, CRIMINALISTICS, FORENSIC EXAMINATION)

Problem setting. Modern methods cognitions that are formulated in the different branches of legal science, as a rule, are based on a dialectical method. In legal literature research of private methods of cognition and their connection with a dialectical method presented fragmentary, what determines actuality of their consideration.

Analysis of resent researches and publication. The separate questions of research of dialectical method and its connection with the methods of private sciences we find out in works of such scientists as: R. S. Belkin, P. V. Kopnin, A. M. Larin, I. M. Luzgin, A. A. Starchenko, M. S. Strogovich and other.

Target of research. The aim of the article is research of intercommunication problem of dialectical method with the methods of private sciences.

Article's main body. In the article the concept of «methodology» is considered as a method of cognition and its intercommunication with the methods of private sciences. Attention on erroneous approach and mixing are accented in scientific literature of logical categories with the categories of dialectics, that entails the wrong constructing of methods

of separate sciences of criminal cycle. Absence of exposition of dialectical method is marked as a method of cognition in the textbooks of criminal procedure and short interpretation of the last in textbooks criminal law. The methods of criminalistics and their connection are considered with a dialectical method. An analysis over of scientific and educational literature is brought with criticism of the existent going near interpretation of separate categories of dialectics.

The point of view is argued about cognitive character of investigation of crimes with pointing of specific of cognition. In the article specified, that on the gnoseological nature cognition at investigation identically to cognition in general.

Conclusions and prospects for the development. Consideration of methods of cognition allows paying attention to researchers to the theory of criminal law, criminal procedure, criminalistics and judicial examination necessity of consideration of problems of science methodology, cooperation of categories of dialectics with the methods of separate scientific industries and directions. It can assist determination of conception of methodology of separate sciences.

Key words: methodology, dialectical method, methods of private sciences.